

EDİRNE KIBRIS GAZİLERİNİN GÖZÜNDEN KIBRIS BARIŞ HAREKÂTI¹

Ayşenur ÖZBAŞ²
Sezai ÖZTAŞ³

Öz: Kıbrıs, jeopolitik konumundan dolayı tarih boyunca tüm devletlerin elde etmek istediği bir ada olmuştur. Rumlar ENOSİS'i gerçekleştirmek yani Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak için çok uzun zaman uğraşmışlardır. Rumlar bu hedefleri doğrultusunda Kıbrıs'ta yaşayan Türklere saldırılarda bulunmuşlardır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Yunanistan'ın ENOSİS faaliyetleri daha da hızlanmıştır. Özellikle 1963, 1964 ve 1967 yıllarında yoğunlaşan Rum saldırıları yüzünden, Türkiye bu saldırıları önlemek için girişimlerde bulunmuştur. 15 Temmuz 1974 tarihine gelindiğinde ise Yunanistan Silahlı Kuvvetleri'ne bağlı subaylar, Makarios'u devirerek Kıbrıs Helen Cumhuriyeti'nin kurulduğunu açıklamışlardır. Tüm bu durumlar karşısında Türklerin daha fazla eziyet altında kalmasına göz yummak istemeyen Türkiye Cumhuriyeti, 20 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs Barış Harekâtı'nı gerçekleştirmiştir. Bunun sonucunda Kıbrıs'ta yaşayan Türkler zulümlerden kurtulmuş ve insanca yaşama hakkına kavuşmuştur. Uzun yıllar geçmesine rağmen Kıbrıs Sorunu pek bir çözüme ulaşamamıştır. Bunun neticesinde 1983 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilan edilmiştir. Böylece artık Kıbrıs Sorunu sadece Kıbrıs'ta yaşayan iki toplumu değil iki devleti de ilgilendiren bir durum olarak ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada Kıbrıs Barış Harekâtı, sözlü tarih çerçevesinde Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan Edirne ilindeki gazilerin gözünden aktarılmaya çalışılmıştır. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Edirne'deki Kıbrıs gazileriyle görüşmeler yapıp Kıbrıs Barış Harekâtı'na nasıl gittikleri, neler yaşadıkları, harekât hakkındaki düşünceleri, döndükten sonra neler

¹ Bu çalışma, Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih ABD'da Doç. Dr. Sezai ÖZTAŞ'ın danışmanlığında Ayşenur ÖZBAŞ tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Bağımsız Araştırmacı, aysenurozbas@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-5911-4297.

³ Doç. Dr., Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ, Türkiye, sezaioztas@hotmail.com, ORCID: 0000-0002-1742-4200.

yaşadıkları ve gelecek nesillere neler aktarmak istedikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Kıbrıs Barış Harekâtı, Kıbrıs Gazileri, Sözlü Tarih, Edirne.

EDIRNE CYPRUS PEACE OPERATION THROUGH THE EYES OF CYPRUS VETERANS

Abstract: Due to its geopolitical position, Cyprus has been an island that all states have wanted to acquire throughout history. The Greeks have struggled for a long time to realize ENOSIS, that is to connect Cyprus with Greece. In line with these goals, the Greeks attacked the Turks living in Cyprus. After the Second World War, Greece's Enosis activities accelerated further. Especially due to the Greek attacks that intensified in 1963, 1964 and 1967, Turkey has made attempts to prevent these attacks. By 15 July 1974, officers of the Greek Armed Forces had overthrown Makarios and announced that the Hellenic Republic of Cyprus was established. The Republic of Turkey, which did not want to allow the Turks to suffer further in the face of all these situations, carried out the Cyprus peace operation on July 20, 1974. As a result, Turks living in Cyprus were freed from persecution and gained the right to live humanely. Despite the fact that many years have passed, the Cyprus Problem has not been completely resolved. As a result, the Turkish Republic of Northern Cyprus was declared in 1983. Thus, the Cyprus Problem has emerged as a situation that concerns not only two communities living in Cyprus, but also two states. This study tries to convey, the Cyprus Peace Operation through the eyes of the veterans in the province of Edirne who participated in the Cyprus Peace Operation within the framework of oral history. Qualitative research method was used in this study. Negotiations were held with Cyprus veterans in Edirne to reveal how they went to the Cyprus Peace Operation, what they experienced, their thoughts about the operation, what they experienced after returning and what they wanted to pass on to future generations.

Key Words: Cyprus, Cyprus Peace Operation, Cyprus veterans, Oral History, Edirne.

Giriş

Kıbrıs, jeopolitik konumundan dolayı her daim büyük güçlerin ele geçirmek için çarpışmalarına tanıklık edilen bir ada olmuştur. Atatürk de dahil birçok devlet adamının Kıbrıs'ın jeopolitik önemine vurgu yaptıkları söylemleri bulunmaktadır. Kıbrıs'ı elinde bulunduran güç Ortadoğu'yu kontrol altında tutabilmektedir. Kıbrıs, Doğu Akdeniz'de kilit noktası olmasından dolayı Doğu Akdeniz bölgesini kontrolü altında tutmak isteyen devletlerin de daima hedefinde olmuştur.

Yunanlıların ENOSİS emeli, Kıbrıs meselesinin temelini oluşturmaktadır.⁴ İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ENOSİS hareketi hız kazanmıştır.⁵ 1947 yılında, Rum sağcı ve komünist partilerinin temsilcileri İngiltere'ye giderek İngiliz Sömürgeler Bakanı ile görüşme yapmıştır ve Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesi için yardım istemişlerdir. Bu isteğe Kıbrıs'taki Türkler büyük tepki vermiştir. Bundan sonraki süreçlerde de Rumlar aynı hedefle İngiltere'ye temsilci göndermeye devam etmişlerdir.⁶

Kıbrıs meselesi, 16 Ağustos 1960 tarihinde Bağımsız Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmuş olması ile çözülmüş gibi görünmektedir.⁷ Fakat cumhurbaşkanı seçilmiş olan Kıbrıs Rum lideri Makarios, kurulan cumhuriyetin ilk gününden beri yapmış olduğu konuşmalarında, ENOSİS'i gerçekleştireceklerini ifade ederken diğer taraftan da Rum idaresi Türklerin haklarını çiğnemeye ve anayasayı ihlale başlamıştır.⁸ Hatta Makarios 12 Ağustos 1962 tarihinde yaptığı bir konuşmasında, Kıbrıs'taki Rumların, EOKA tarafından başlatılmış olan işi tamamlamak için çalışmalarını gerektiğini ifade etmiştir.⁹

1960 Kıbrıs Anayasasına göre, Lefkoşa, Magusa, Limasol, Baf, Lamaka'da Türklerin ve Rumların ayrı belediyeleri olacaktır. Fakat bu mümkün olmamıştır. Bu durum üzerine Makarios, bu beş büyük şehirde tek belediye kurulmasını ve bu kurulan belediyelerde Türklerin nüfusları oranında temsil edilmesini istemiştir. Türkler Makarios'un bu isteğini kabul etmemiş ve ilişkiler gerilmiştir.¹⁰ Üstelik Kıbrıs Anayasası da, Makarios tarafından değiştirilmek istenmektedir.¹¹ Aralık 1963'ten itibaren Kıbrıs'ta 1960 Anayasası hükümlerini uygulamak istemeyen Rumların Türklere yönelik

⁴ M. Şükrü Tandoğan, Kıbrıs Barış Harekâtı Birlikler ve Muharebeleri, Türkiye Muharip Gaziler Derneği, Ankara 2016, 2. bs., s. 10.

⁵ Niyazi Kızılyürek, Doğmamış Bir Devletin Tarihi Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti, İletişim Yayınları, İstanbul 2005, 2. bs., s. 41.

⁶ Erol Mütercimler, Bilinmeyen Yönleriyle Kıbrıs Barış Harekâtı, Arba Yayınları, İstanbul 1998, 2. bs., s. 51.

⁷ Refik Turan ve ark., Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Beta Yayıncılık, İstanbul 2013, 19. bs., s. 347.

⁸ Fahir Armaoğlu, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995, Timaş Yayınları, İstanbul 2016, 21. bs., s. 696.

⁹ Sabahattin İsmail, Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Nedenleri-Gelişimi-Sonuçları, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, İstanbul 1988, 1. bs., s. 35.

¹⁰ Armaoğlu, a.g.e., s. 696.

¹¹ Murat Sarıca, Erdoğan Teziç ve Özer Eskiuyurt, Kıbrıs Sorunu, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1975, 1. bs., s. 41.

saldırıları artmıştır.¹² Rum yönetimi, Türkleri yok etme planı olarak bilinen “Akritas Planı”nı uygulamaya koymuştur.¹³ Rum saldırıları kadın, çocuk, yaşlı demeden devam etmiştir. 24 Aralık günü Rum terörü, 24 soydaşımızı katletmiş¹⁴ ve 40 soydaşımızı yaralamıştır. Bu olaylar Türkleri yok etme planlarının başlangıcını teşkil etmektedir.¹⁵

1963 yılında başlayan Rum saldırıları 103 köyün kaybı ve yüzlerce insanımızın canına ve ekonomik yıkıma sebebiyet vermiştir. Rumların Kıbrıs’taki hedefi, Türklerin içinde azınlık kalabileceği bir Rum Cumhuriyeti kurmaktır.¹⁶ 1964 yaz ayında Kıbrıs’taki Türklerin durumu daha kötü bir durum almıştır. 109 kasabada Türklere ait 527 ev tahrip edilmiş ve 2000 tanesi hasar görmüştür. Sadece Omorfo’da 50 ev yıkılmış, 240 evden fazlası tahrip edilmiştir. Özel sektörde ve kamuda ve görev yapan 4000 kişi ücretten mahrum edilmiştir. Göç eden 25000 kişinin dışında, 23000 işsiz ve çatışmalarda sakat kalmış 7500 kişi bulunmaktadır. Kıbrıs’taki Türk nüfusunun yarısından fazlası Rumların yapmış olduğu saldırılardan ötürü fakirleşmiştir.¹⁷ 15 Kasım 1967 tarihinde ise Yunan ordusu, bazı Türk köylerine saldırmış ve 24 Türk bu saldırılarda yaşamını kaybetmiştir.¹⁸

Kıbrıs Barış Harekâtı

Makarios, birincisi 8 Mart 1970 tarihinde olmak üzere üç defa suikaste uğramıştır çünkü Yunan askeri cuntası Makarios’u devirmek istemektedir.¹⁹ ENOSİS fikrini hemen gerçekleştirme arzusunda olan Grivas ile Türklerin ekonomik alanda çökertilerek direnişlerinin kırılması görüşünü savunmakta olan Makarios arasında başlayarak güç kavgasına dönen çatışmalar bu iki

¹² Çağrı Erhan, “ABD ve Nato’yla İlişkiler”, Türk Dış Politikası, ed. Baskın Oran, İletişim Yayınları, İstanbul 2015, 20. bs., s. 685.

¹³ Abdulhaluk Çay, Kıbrıs’ta Kanlı Noel-1963, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1989, 1. bs., s. 57.

¹⁴ Turan ve ark., a.g.e., s. 347.

¹⁵ Armaoğlu, a.g.e., s. 697.

¹⁶ Rauf Denктаş, Kıbrıs Davamız, Kök Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı, Ankara 1991, 1. bs., s. 9.

¹⁷ Pierre Oberling, Bellapais’e Giden Yol, çev. Mehmet Erdoğan, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1988, 1. bs., s. 102.

¹⁸ Şevki Kırıl, “1967-1974 Döneminde Kıbrıs Sorunu ve Türkiye ile Yunanistan’ın Kıbrıs Politikaları”, Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, c. 7 sy. 2 (2018), s. 450, <http://kutaksam.karabuk.edu.tr/index.php/ilk/article/view/1437>, (Erişim: 04.02.2021).

¹⁹ Kırıl, a.g.e., s. 454.

kişiyle beraber Kıbrıs'ı da ateşe atmaktadır.²⁰ Makarios 5 Temmuz 1974 tarihinde verdiği demeçte, Yunan cuntasının amacının kendisini iktidardan uzaklaştırarak Kıbrıs'ta bir yönetim kurmak istediğini ifade etmiştir.²¹

Kıbrıs Rum yönetimi ve Yunanistan arasındaki gerginlik yükselirken 15 Temmuz 1974 tarihinde cunta hükümeti Makarios'u devirmeye karar vermiş ve Makarios'un başkanlık sarayı bombalanmıştır.²² Yine aynı gün Kıbrıs'ta Yunanistan Silahlı Kuvvetleri'ne bağlı subaylar Makarios'u devirerek, Kıbrıs Helen Cumhuriyeti'nin kurulduğunu açıklamışlardır.²³ Bu darbe, ENOSİS, diğer bir ifade ile Kıbrıs'ın fiilen Yunanistan'a ilhakıdır.²⁴ Bu durum karşısında, Bakanlar Kurulu'nca olası bir müdahale için tam yetki alan Ecevit²⁵ 17 Temmuz 1974 tarihinde Londra'ya giderek o akşam İngiltere Başbakanı Herold Wilson ile görüşmüştür.²⁶ Ancak İngiltere müdahaleye sıcak bakmamış ve bazı güçlükler çıkartmıştır.²⁷

Türkiye, 18 ve 19 Temmuz günleri Kıbrıs'tan Yunan subayların çıkarılması ve meşru yönetimin iadesi isteğini kabul ettirmeye çalışmıştır. Fakat bu istekler Yunanistan tarafından kabul edilmemiştir. Bu olan bitenler karşısında Türkiye, Garanti Antlaşması'nın dördüncü maddesindeki yükümlülükleri yerine getirmek için, bu antlaşmadan aldığı müdahale yetkisini kullanmak zorunda kalmıştır.²⁸ Ecevit 19 Temmuz gecesi İngiltere'den dönmüş²⁹ ve 20 Temmuz günü tüm Dünya Türkiye'nin Kıbrıs'a asker çıkardığını Ecevit'in açıklamasıyla öğrenmiştir.³⁰ Türk

²⁰ Ergenekon Savrun, "Kıbrıs'ta Yunan Cunta Darbesine Karşı Türk Barış Harekâtı'nın Belgelerle Kısa Tarihi", Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi, c. 4 sy. 9 (2018), s. 263, http://www.ijhe.org/Published/201810_009_4_012.pdf, (Erişim: 08.03.2021).

²¹ Rifat Uçarol, Siyasi Tarih, Der Yayınları, İstanbul 2015, 10. bs., s. 1070.

²² Turan ve ark., a.g.e., s. 349.

²³ Uçarol, a.g.e., s. 1070.

²⁴ Armaoğlu, a.g.e., s. 713.

²⁵ Savrun, a.g.e., s. 265.

²⁶ Cihat Göktepe, "Kıbrıs Meselesi'nde Kriz Süreci ve Türkiye (1964-1974)", T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, s. 1414, <https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/G%c3%96KTEPE-Cihat-KIBRISMESELES%c4%b0%e2%80%99NDE-KR%c4%b0Z-S%c3%9cREC%c4%b0-VET%c3%9cRK%c4%b0YE-1964-1974.pdf>, (Erişim: 12.01.2020).

²⁷ Savrun, a.g.e., s. 266.

²⁸ Uçarol, a.g.e., s. 1071.

²⁹ Armaoğlu, a.g.e., s. 714.

³⁰ Çağrı Erhan, "ABD ve Nato'yla İlişkiler", Türk Dış Politikası, ed. Baskın Oran, İletişim Yayınları, İstanbul 2015, 20. bs., s. 742.

kuvvetleri başarılı operasyonlar sonrası 22 Temmuz 1974 tarihinde Girne'yi ele geçirmiştir.³¹ Bu olaylardan sonra, Kıbrıs'ta anayasa düzeninin tekrar kurulması için Türkiye, İngiltere ve Yunanistan dış işleri bakanları 25 Temmuz 1974 tarihinde Cenevre'de toplanmışlardır. Görüşmeler sonucunda 30 Temmuz 1974 tarihinde Cenevre Deklarasyonu denilen belgeye imza atmışlardır.³² Bunun neticesi olarak Türkiye, Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasına yönelik hedefine ulaşmasını önlemiştir. Kıbrıs'ta Türk ve Rum toplumlarının özerk yönetimlerinin varlığı kabul edilmiştir. Kıbrıs'ta Türklerin güvenliği sağlanmış ve Rumların Kıbrıs'taki soydaşlarımıza karşı saldırıları engellenmiştir. Yunanistan ve İngiltere, Türkiye'den askerlerini Kıbrıs'tan çekmesini istemiş ancak Türkiye bunu kabul etmemiştir.³³ Birinci Cenevre Konferansı sonunda Türk tarafı kazançlı çıkmıştır. Çünkü 22 Temmuz gününden sonra ele geçirilen yerler korunmaktadır. Takviyelerin durdurulması söz konusu değildir. Kıbrıs'taki bütün güçlerin çekilmesi ise tümüyle değil, güvenliğin sağlanmasına bağlı olarak bölüm bölüm söz konusu olacaktır. İşgale uğrayan Türk bölgelerinin boşaltılması sağlanmıştır.

Bundan sonrası da olura bırakılmamış ve İkinci Cenevre Konferansı yapılarak sorunların tamamıyla çözülmesi öngörülmüştür.³⁴ 8 Ağustos 1974 tarihinde İkinci Cenevre Konferansı'nın yapılmakta olduğu sırada Türklerin bir iyi niyet göstergesi olarak Limasol ve Larnaka civarlarında bazı köyleri boşaltmış olmalarına rağmen EOKA işgal ettikleri yerleri boşaltmamış ve üstüne üstlük ellerinde bulunan esirleri bırakmamıştır.³⁵ Türkiye bütün bu durumlar karşısında, durdurmuş olduğu Kıbrıs Barış Harekâtı'nı 14 Ağustos 1974 tarihinde tekrar başlatmıştır.³⁶ 14 - 16 Ağustos 1974 tarihleri arasında TSK, Atilla Hattı adını verdiği hedeflere ulaşmıştır.³⁷ Lefke-Lefkoşa-Magusa hattı TSK tarafından çizilmiştir.³⁸ Kıbrıs Barış Harekâtı'nda 498 askerimiz şehit verilmiştir.³⁹

1974 yılında gerçekleşen bu olaylardan sonra Kıbrıs'taki Türkler Kıbrıs'ın kuzeyinde, Rumlar ise güneyinde toplanmıştır. Böylece Türk ve Rum

³¹ Turan ve ark., a.g.e., s. 349.

³² Armaoğlu, a.g.e., s. 715.

³³ Uçarol, a.g.e., s. 1075.

³⁴ İbrahim Artuç, Kıbrıs'ta Savaş ve Barış, Kastaş Yayınları, İstanbul 1989, 1. bs., s. 273.

³⁵ Turan ve ark., a.g.e., s. 349-350.

³⁶ Uçarol, a.g.e., s. 1078.

³⁷ Erhan, a.g.e., s. 748.

³⁸ Uçarol, a.g.e., s. 1078.

³⁹ Tandoğan, a.g.e., s. 92.

toplumları iki ayrı bölgede ve iki ayrı idareye kesin olarak ayrılmış bulunmaktadır. 23 Eylül 1979 tarihinde BM’de, Kıbrıs’la ilgili yalnızca Rum tarafına söz hakkı tanınmasını kabul eden enteresan bir gelişme cereyan etmiştir. Yine aynı gün Dünya Postalar Birliği, Kıbrıs Türk Federe Devleti pullarını tanımadığını ilan etmiştir.⁴⁰ 1980-1983 yılları arasında iki toplum arasında yürütülen görüşmelerin başarısızlığının arkasında yatan asıl neden, Kıbrıs’taki Rumların, Kıbrıs’taki Türkleri eşit statüde kabul etmek istememeleridir. 1983 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin ilanı ise, Kıbrıs sorununun tarihinde bir dönüm noktası oluşturmuştur. Bundan sonra Kıbrıs sorunu daha farklı bir boyuta ulaşmış ve iki toplum arasındaki sorun olmaktan çıkarak iki ayrı devlet arasındaki bir mesele haline gelmiştir.⁴¹

Sözlü Tarih ve Amacı

İnsanlar genelde sözlü tarih alanının gerçekte neyi kapsadığına dair çok az fikir sahibidirler. Sözlü tarih, genelde devlet adamı dışındaki kişileri de konu almaktadır.⁴² Tarih yazımı denilince, ne yazık ki genelde sadece arşiv ve bilinen kaynakların kullanılıp bir tarih oluşturma akla gelmektedir.⁴³ Sözlü tarih, yazılı kültürün unutturmuş olduğu fakat toplumsal hafızada yer etmiş olayların tarihe katılabilmesi için uğraşan bir araştırma alanı meydana getirmiştir.⁴⁴ Bu vesileyle devlet adamı dışındaki insanların tarihi yazılıp diğer insanların da sesi duyulmuştur.⁴⁵

Daha kısa bir zaman öncesine kadar dünyada tarih yazımı, ulusal kimliğin oluşturulmasının izlerini taşımaktadır.⁴⁶ Resmi devlet kayıtlarının anlatamadığı bakış açısı ve olaylar ise sözlü tarih sayesinde ortaya çıkarılır.⁴⁷ Sözlü tarih ilk bakışta araştırmacılara belgelerin tamamen söz olarak

⁴⁰ Uçarol, a.g.e., s. 1082.

⁴¹ Hüner Tuncer, Kıbrıs Sarmalı, Ümit Yayıncılık, Ankara 2005, 1. bs., s. 123.

⁴² Stephen Caunce, Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi, çev. Bilmez Bülent Can ve Alper Yalçinkaya, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2011, 3. bs., s. 8.

⁴³ Peter Burke, Afışten Heykele Minyatürden Fotoğrafa Tarihin Görgü Tanıkları, Kitap Yayınevi, İstanbul 2009, 2. bs., s. 9.

⁴⁴ Özlem Çaykent, “Sözlü Tarih”, Tarih İçin Metodoloji, ed. Ahmet Şimşek, Pegem Akademi, Ankara 2015, 1. bs., s. 127.

⁴⁵ Esra Danacıoğlu, Geçmişin İzleri, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2010, 2. bs., s. 138.

⁴⁶ E. Egemen Özbek ve Y. Doğan Telli, “68’li Olmak: Hatırlamak ve Aidiyet”, Kuşaklar, Deneyimler, Tanıklıklar Türkiye’de Sözlü Tarih Çalışmaları Konferansı, ed. Aynur İlyasoğlu ve Gülay Kayacan, Tarih Vakfı, İstanbul 2006, 1. bs., s. 246.

⁴⁷ Neşe Erdilek, “Türkiye’de Göç Araştırmalarında Sözlü Tarih Metodu”, Kuşaklar, Deneyimler, Tanıklıklar Türkiye’de Sözlü Tarih Çalışmaları Konferansı, ed. Aynur İlyasoğlu ve Gülay Kayacan, Tarih Vakfı, İstanbul 2006, 1. bs., s. 79.

aktarıldığı izlenimini uyandırır. Hâlbuki tutulan günlükler, not defterleri, video kayıtları, hatıra defterleri, kıyafetler, eşyalar, fotoğraflar, ses kayıtları vb. sözlü tarih araştırmaları kapsamına girmektedir.⁴⁸

Endüstriyel değişim, çatışmalar, nüfus artışı, kültürde yaşanan dönüşümler ya da göçlerin insan üzerinde bırakmış olduğu değişim ve insanların gözlemlemiş olduğu farklılıklar hiçbir tarihsel kaynağın veremeyeceği kadar tarihi veri meydana çıkarmaktadır.⁴⁹ Yazılı belgelerle karşılaştırıldığında sözlü verilerin ne kadar değerli olduğu sanayi alanı için de geçerlidir çünkü bazı araştırmalar topluluklar arasında girişimcilik kültüründeki karşıtlıklar hakkında kayda değer bilgiler vermiş ve bazılarının niye yitip gittiğine açıklık getirmiştir.⁵⁰ Göç konusunda da resmi kaynaklar, resmi belgeleri barındırmaktadır. Ancak resmi kayıtlara yansımaya göçün insani boyutunu belgelemek bakımından sözlü tarih yöntemi büyük bir önem taşımaktadır.⁵¹

Sözlü tarih araştırmaları, sosyal ve sosyo-psikolojik alanlarda bilimsel çalışmalar için önemli katkıda bulunmaktadır. İnsanların aktardıkları, ait oldukları toplumda yaşayan daha genç kişilerin kimlik duygularının gelişmesi ve kökenleri hakkında bilgi sahibi olmaları açısından da önem arz etmektedir.⁵² Sözlü tarih araştırmalarına katılan katılımcılardan bazıları sözlü tarihin, silinip gidecek olan olayları gün yüzüne çıkarıp belgeleyerek sosyal adalete yardımcı olduğunu belirtmiştir. Bazı katılımcılar da sözlü tarihin, milliyetçi tarihe alternatif olduğunu öne sürmüşlerdir. Katılımcılardan bir başka grup ise, sözlü tarihin siyasal ikilemleri ortaya çıkarmanın bir yolu olduğunu belirtmişlerdir.⁵³

Sözlü tarihin ne olduğunun bilincine varmış olan tarihçiler sözlü tarih araştırmalarını devam ettirmektedirler.⁵⁴ Sözlü tarih araştırmaları sayesinde, yazılı belgelerin meydana getirmiş olduğu boşluklar ve yazılı belge merkezli

⁴⁸ Kemal Üçüncü, “Sözlü Tarih”, Türkiye’de Tarih Yazımı, ed. Vahdettin Engin ve Ahmet Şimşek, Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2013, 2. bs., s. 436.

⁴⁹ Oktay Gökdemir, “Tarih Yazımında İki Yeni Yaklaşım: Sözlü ve Yerel Tarih”, Tarih Nasıl Yazılır? Tarih Yazımı İçin Çağdaş Bir Metodoloji, ed. Ahmet Şimşek, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2018, 1. bs., s. 132-133.

⁵⁰ Paul Thompson, Geçmişin Sesi, çev. Şehnaz Layıkel, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999, 2. bs., s. 66.

⁵¹ Erdilek, a.g.e., s. 79.

⁵² Gökdemir, a.g.e., s. 132-133.

⁵³ The Hollings Center, Orta Doğu ve Orta Asya’da Sözlü Tarih (2018), s. 2. <https://hollingscenter.org/wp-content/uploads/2018/07/Orta-Dogu-ve-Orta-Asyada-Sozlu-Tarih-Diyalog-Raporu.pdf>. (Erişim Tarihi: 03.04.2021).

⁵⁴ Counce, a.g.e. s. 249.

tarih yazımı sorgulanmaktadır.⁵⁵ Ayrıca yalnızca sayısal verilerle temsil edilen göç, mübadele gibi konular sözlü tarih araştırmaları sayesinde sadece sayısal bir veri olmaktan çıkar ve asıl görülmesi gereken yönleri su yüzüne çıkar.⁵⁶ Sadece sayısal değeri bulunan olgularla çalışıldığında istatistiksel bilgiler yeterli bilgi verebilir. Ancak içine insan unsurunun da girdiği sosyal olaylar sadece sayılarla açıklanmaya çalışılırsa asıl görülmesi gerekenler asla görülemeyecektir.⁵⁷ Sözlü tarih araştırmaları, çalışılan konuyu teorik tartışmalara bağlamasıyla ve aradaki ilişkiyi canlı tutmasıyla sosyal bilimlere çok önemli bir katkı sağlama potansiyeline sahiptir.⁵⁸

Kıbrıs Barış Harekâtı'na Katılan Edirneli Gazilerle Yapılan Sözlü Tarih Çalışması

Bu çalışmada Kıbrıs Barış Harekâtı, sözlü tarih çerçevesinde Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan Edirne ilindeki gazilerin gözünden aktarılmaya çalışılmıştır. Sözlü tarihte, tarihin gizli kalmış yanları ya da sesi duyulamamış kişilerin yaşadıkları tarihe geçmektedir. Edirne'deki Kıbrıs gazileriyle sözlü tarih çerçevesinde Kıbrıs Barış Harekâtı'na nasıl gittikleri, neler yaşadıkları, harekât hakkındaki düşünceleri, döndükten sonra neler yaşadıkları ve gelecek nesillere neler aktarmak istedikleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Gazilerin yazılı izinleri alınarak verilen cevaplar doğrultusunda çalışma gerçekleştirilmiştir.

Aşağıda Tablo 1'de katılımcıların demografik özelliklerine ait bilgiler yer almaktadır:

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

ADI-SOYADI	DOĞUM TARİHİ
Ahmet İSMAİLOĞLU	1954
Ahmet KUŞ	1953
Alaattin AK	1953
Basri KIZILTOPRAK	1954
Enver CAN	1954

⁵⁵ Gökdemir, a.g.e., s. 133.

⁵⁶ Danacıoğlu, a.g.e., s. 141.

⁵⁷ Caunce, a.g.e. s. 141.

⁵⁸ Özbek ve Telliel, a.g.e., s. 249.

Fevzi DEMİR	1954
Habil ÇAKIR	1954
İbrahim AKSAL	1953
Kazım PAJO	1953
Mehmet YILDIRIM	1953
Mesut KILIÇ	1953
Muharrem SOLAK	1953
Nail CESSUR	1953
Orhan TAN	1953
Raşit KABASAKAL	1953
Şükrü ÇANKAYA	1954

Edirne'deki Kıbrıs Gazilerinden 16'sı çalışmada yer almıştır. Gazilerden 6'sı 1954 doğumlu, 10 tanesi ise 1953 doğumludur. Gazilerin hepsi Edirne'de yaşamaktadır.

Edirne'deki Kıbrıs gazilerinin, Kıbrıs Barış Harekâtı'nda yaşadıklarını ve düşüncelerini belirlemek amacıyla açık uçlu soru tekniğine uygun olarak oluşturulmuş sorular düzenlenmiş ve gazilere yöneltilmiştir. Soruların hazırlanmasında 2 uzman görüşü alınmıştır. Görüşmeler, gazilerin birbirlerinden etkilenmemesi amacıyla tek tek ve yüz yüze yapılmıştır.

Görüşmelerin yanında yazılı kaynaklardaki bilgiler kullanılarak çalışmanın bir anlamda sağlamlasının yapılması da gerçekleştirilmiştir. Nicel çalışmalarda genelde sayısal sonuçlara ulaşılırken, nitel araştırmalara yorum ve bakış açıları dahil edilir. Bu çalışmada Edirne'deki Kıbrıs gazilerine, Kıbrıs Barış Harekâtı ile ilgili sorular sorularak onların anlatmış oldukları aktarılmıştır.

Kendilerini Tanıtmaları

Raşit Kabasakal: 1953 yılında Keşan'da doğdum. Üç kardeşiz. İlkokul mezunuyum. Babam çiftçiydi. Ben de askerden döndükten sonra çiftçiliğe devam ettim.

Enver Can: Edirne'nin Lalapaşa ilçesine bağlı Sinanköy'de 1954 yılında doğdum. Biz iki kız ve iki erkek olmak üzere dört kardeşiz. Lise

mezunuyum. Babam çiftçiydi. Askerden döndükten sonra İstanbul'da Türk Telekom'da otuz iki sene çalıştım ve emekli oldum.

Orhan Tan: 1953 doğumluyum. Babam çiftçiydi. Askere gitmeden önce babama yardım ederdim. Beş kardeşiz. İlkokul mezunuyum. Askerden geldikten sonra köyde iki yıl hayvancılık yaptım. 2003 yılının eylül ayında Edirne'nin Lalapaşa ilçesinde kahvehane açtım. Halen de işletiyorum. Lalapaşa'da Toki'den de bir ev aldık. Lalapaşa merkeze iyice yerleştik. Bu şekilde geçinip gidiyoruz.

Habil Çakır: 1954 yılında Edirne'ye bağlı Lalapaşa ilçesinde doğdum. Beş kardeşiz. İlkokul mezunuyum. Babam işçiydi. Ben de askere gitmeden önce işçiydim. Askerden geldikten sonra bir fabrikada çalışmaya başladım. Daha sonra da Trakya Üniversitesi'nde rektörün postacısı olarak işe girdim ve oradan emekli oldum.

Mesut Kılıç: 1953 yılında doğdum. İlkokul mezunuyum. Altı kardeşiz. Babam çiftçiydi. Ben askere gitmeden önce babama yardım ediyordum. Askerden dönünce köyde birkaç ay kaldım. Daha sonra Edirne merkeze yerleştim. Burada Petrol Ofisi'nde benzin istasyonunda çalıştım. Oradan emekli oldum.

Kazım Pajo: 1953 yılında Edirne'de doğdum. Lise mezunuyum. Biz altı kardeşiz. Babam el süpürgesi yapıp satardı. Askerden döndükten sonra Edirne Belediyesi'nde işe girdim.

Mehmet Yıldırım: 1953 yılında Edirne'de doğdum. Dört kardeşiz. İlkokul mezunuyum. Babam çiftçiydi. Askerden geldikten sonra ben de çiftçiliğe devam ettim. Askere gitmeden önce evliydim. Çocuğum ben askerdeyken dünyaya geldi.

İbrahim Aksal: 1953 yılında Edirne'de doğdum. Lise mezunuyum. Dört kardeşiz. Babam serbest çalışandı. Askerden döndükten sonra Telekom'da işe girdim.

Ahmet Kuş: 1953 yılında Edirne'de doğdum. Dört kardeşiz. İlkokul mezunuyum. Babam çiftçiydi. Askerden döndükten sonra ben de baba mesleği olan çiftçiliğe devam ettim.

Şükrü Çankaya: 1954 yılında Edirne'de doğdum. İlkokul mezunuyum. Beş kardeşiz. Babam çiftçiydi. Askerden döndükten sonra bir fabrikada işe girip oradan da emekli oldum.

Basri Kızıltoprak: 1954 yılında Edirne'ye bağlı Lalapaşa ilçesinde doğdum. İlkokul mezunuyum. Üç kardeşiz. Askere gitmeden önce nişanlıydım. Ailem çiftçiydi. Askerden döndükten sonra kamyonculuk yaptım ve emekli oldum.

Alaattin Ak: 1953 yılında Edirne'nin Lalapaşa ilçesinde doğdum. Beş kardeşiz. İlkokul mezunuyum. Ailem çiftçilikle uğraşıyordu. Askerden döndükten 1 yıl sonra bir fabrikada işe başladım ve oradan emekli oldum.

Muharrem Solak: 1953 yılında Edirne'ye bağlı Lalapaşa ilçesinde doğdum. İlkokul mezunuyum. Altı kardeşiz. Askerden döndükten sonra köyümde çalıştım, sigortamı da kendim ödedim.

Nail Cessur: 1953 yılında Edirne'de doğdum. İlkokul mezunuyum. Dört kardeşiz. Askere gitmeden önce evliydim ve eşim hamileydi. Kıbrıs'tayken mektup geldi ve öğrendim ki çocuğum doğmuş. Askerden döndükten sonra ilk yaptığım şey, Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'ne gidip oradaki hastaları ziyaret etmek olmuştu. Askerden dönünce İstanbul-Zeytinburnu'nda tekstil fabrikasında işe girdim. Orada 25 yıl çalışıp emekli oldum.

Fevzi Demir: 1954 yılında Edirne'de doğdum. Lise mezunuyum. Dört kardeşiz. Ailem çiftçiydi. Askerden döndükten sonra esnafılık ve ticaretle uğraştım. Şuanda, Türkiye Muharip Gaziler Derneği Edirne Şubesi Yönetim Kurulu Üyesi ve Genel Sekreteriyim.

Ahmet İsmailoğlu: 1954 yılında doğdum. Çok uzun yıllardır Edirne merkezde yaşıyorum. Askerden döndükten sonra ticaretle uğraştım. Türkiye Muharip Gaziler Derneği Edirne Şubesi Başkanı'yım.

Kıbrıs Barış Harekâtı'ndaki Görevleri

Raşit Kabasakal: Telsiz telefon operatörüydim. Ayrıca hafif araç şoförlüğünü yaptım.

Enver Can: Telsiz kullanıyordum.

Orhan Tan: Piyade erdim.

Habil Çakır: Harekâta piyade erdim.

Mesut Kılıç: Piyade erdim.

Kazım Pajo: Muhabere çavuşuydum.

Mehmet Yıldırım: Barış Harekâtı'ndaki görevim ambulans şoförlüğüydü.

İbrahim Aksal: Ben Kıbrıs'a, Kıbrıs Barış Harekâtı olmadan bir yıl önce gitmiştim. Orada Kıbrıs Türk Kuvvetleri Alayı'ndaydım. Subaylarla beraber 550 kişiydik.

Ahmet Kuş: Kıbrıs'ta piyade erdim.

Basri Kızıltoprak: Karacı öncü birlikteydim. Jandarmanın komandoydum.

Şükrü Çankaya: Harekâta piyade erdim.

Alaattin Ak: Kıbrıs'ta mayın timindeydim. Mayın toplayıp döşüyorduk.

Muharrem Solak: Tank şoförüydüm.

Nail Cessur: Piyade çavuştum. 81'lik havan çavuşuydum.

Fevzi Demir: Komandoydum.

Ahmet İsmailoğlu: Ben Kıbrıs'ta nişancıydım. Kullandığım silahlar ağır silahtı.

Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Olduğunu Nasıl Öğrendikleri

Raşit Kabasakal: Komutanlarımızdan öğrendik. Harekâttan bir süre önce askerler arasında Makarios'un vurulduğuna dair bir söylenti de başlamıştı.

Enver Can: Ben Bolu Komanda Tugayı'nda tugayın baş telsizini kullanıyordum. Yani harekâtın tugaya bildirilmesi emrini zaten ben alıyordum. Haberler kapalı bir şekilde yani kriptoda geliyordu. Kriptodaki astsubaylar da bu haberleri çözüyordu. Astsubaylar durumu öğrenmişlerdi. Daha sonradan bu durum bize de iletildi.

Orhan Tan: Kıbrıs Barış Harekâtı'na gittiğimize dair bize hiçbir bilgi verilmedi. Fakat Kıbrıs'a gitmeden kısa bir süre önce bize helikopterlerle ilgili kurs verilmişti. Bir hafta kadar sonra da bizi nizamiyede askeri araçlara bindirdiklerinde anladık. Çünkü Türk bayrakları, gördüğümüz tüm araçlarda vardı. Subaylar da bizi Ankara'nın çıkışında alkışlarla uğurladılar. Yola koyulup Mersin Taşucu'na gittik. Mersin Taşucu'nda dokuz kişi bir helikoptere bindik. Helikopterler sırayla kalkıyor ve her helikoptere dokuzar kişi biniliyordu.

Habil Çakır: Harekât olduğunu herhangi biri bize bildirmemi. 50. Piyade Alayı olarak hepimizi alıp götürdüler. Biz nereye gittiğimizi o sırada bilmiyorduk. Gizlilik esası varmış diye düşünüyorum. Kıbrıs'a varmadan önce gemideyken öğrendik neler olduğunu.

Mesut Kılıç: Harekâtı komutanlarımızdan öğrenmiştik.

Mehmet Yıldırım: Barış Harekâtı olduğunu ve oraya gideceğimizi komutanlarımız bize bildirmişti.

Kazım Pajo: Komutanlarımız bize, Osmaniye'ye gideceğimizi söylemişlerdi. Neden gideceğimizi söylememişlerdi. Kıbrıs Barış Harekâtı olduğunu, Kıbrıs'a gitmek üzere Mersin'den gemiye binerken öğrendik.

İbrahim Aksal: 25 Eylül 1973 tarihinde Kıbrıs'taki Türkiye'yi temsil eden değiştirme birliğine gönderildim. Yani Kıbrıs Barış Harekâtı başladığında zaten Kıbrıs'taydım. Kıbrıs'a harekâtın olduğunu komutanlarımızdan öğrendik.

Ahmet Kuş: Kıbrıs Barış Harekâtı'na gittiğimizi Mersin'den gemiye bindiğimizde öğrendik. Alay komutanımız söyledi. Alay komutanımızın adı, İbrahim Karaoğlanoğlu'ydu ve kendisi Kıbrıs Barış Harekâtı'nda şehit oldu.

Basri Kızıltoprak: Ben Kıbrıs'a ikinci harekâta gittim zaten. Batman havaalanına giderken halkın da harekâttan haberi vardı ve bize sevgi gösterilerinde bulunmuşlardı.

Şükrü Çankaya: Kıbrıs Barış Harekâtı'na gideceğimizi Alay komutanımız İbrahim Karaoğlanoğlu söylemişti. Kendisi harekâta şehit düştü.

Alaattin Ak: Kıbrıs Barış Harekâtı'nı bize komutanlarımız bildirmişti.

Muharrem Solak: Komutanlarımızdan öğrendik.

Nail Cessur: Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan yaklaşık bir ay önce Tümen Komutanımız Bedrettin Demirel bize Kıbrıs'a bir harekâtın düzenlenebileceğini ve bizim de gitme ihtimalimizin olabileceğini söylemişti. Ama o zamanlar bu sadece bir tahmindir. Fakat ailelerimizin panik yapmaması için bu durumu onlara söylememizi de tembih etmişti. Daha sonra da dediği oldu zaten.

Fevzi Demir: Komutanlarımız bildirmişti. Hepimiz düğüne, bayrama gider gibi gidiyorduk. Amacımız oradaki kardeşlerimize yardım etmektir. Biz barış sağlamak için gidiyorduk ama gördüğümüz manzaralar bizi şaşkına çevirip öfkelenirdi. Çünkü Rum çeteleri, Türk köylerine saldırıyor ve insanlarımızı inanılmaz zulümler yapıyordu.

Ahmet İsmailoğlu: Komutanlarımızdan öğrendik. 19 Temmuz 1974 tarihinin gecesi Adana'dan Mersin'e hareket ettik. O gecenin sabahında da Girne sahiline indik.

Kıbrıs'a Nasıl Gittikleri ve Kıbrıs'a İlk Ayak Basmaları

Raşit Kabasakal: Konya'da halk yollara çıkmıştı ve bize sevgi gösterilerinde bulunuyorlardı. Bizim birlik Mersin'e gittiğinde Kıbrıs'ta harekât başlamıştı. Biz Mersin'den gemiye bindik. Girne'den Kıbrıs'a giriş yaptık. Girne'ye ilk adımımızı atar atmaz silah sesleri duymaya başladık.

Enver Can: Biz giderken halkın henüz harekâttan haberi yoktu. Biz Mersin'e araçlarla gittik. Mersin'den helikoptere bindik. Helikopterler sırayla kalkıyordu. Helikopterlerin etrafında helikopteri korumak için uçak vardı. Helikopterle sabah ezanı vakitlerinde karanlıkta, Kıbrıs'taki Dikomo bölgesine indik. İndiğimiz yerde eski Rum alayının barakaları vardı. Buraya inince mücahitler hemen yanımıza gelip bize yol gösterdi. Helikopterden indiğimizde Lefkoşa yönünden Rumlar tarafından saldırıya uğradık.

Orhan Tan: Biz Mersin Taşucu'ndan helikoptere bindik. Deniz üstünde 45 dakika gittik. Heyecanlıydık. Helikopterde dokuz kişiydik. Kıbrıs'ta Ortaköy

yakınlarında indik. Helikopterden iner inmez hemen menzillerimizi kazmaya başladık. Bu sırada saldırıya uğradık. Rumlardan havan geldi. Bize uçaksavar kullandılar. Arkadaşımın biri o sırada yaralandı.

Habil Çakır: 50. Piyade Alayı'nın hepsi gitti. Kıbrıs'a hücum botlarla gittik. Kıbrıs'a Girne sahilinden giriş yaptık.

Mesut Kılıç: Mersin'den gemiye bindik. Girne'ye indik. Biz daha gemiden karaya çıkmadan Rumlar Beşparmak Dağları'ndan gemiye ateş açtılar.

Kazım Pajo: Biz Kıbrıs'a Mersin'den gemiyle gittik. Paraşütle atlayanlar komandolardı. Biz paraşütle zaten atlayamazdık çünkü eğitimini almamıştık. Nereye, niçin gittiğimizi ise gemideyken öğrendik. Kıbrıs'a çıkış noktamız Girne sahiliydi.

Mehmet Yıldırım: Biz harekâta Ankara'dan tüm tümen gittik. Mersin'den gemiye bindik. Gemiyle Girne'ye giriş yaptık.

İbrahim Aksal: Harekât olduğunda ben Kıbrıs'taki değiştirme birliğindeydim.

Ahmet Kuş: Harekâta giderken bize zaten her hangi bir bilgi verilmemişti. Biz Kıbrıs'a gemiyle gittik. Kıbrıs'a Girne'den giriş yaptık. Gemideyken denizin ortasında Alay Komutanımız İbrahim Karaoğlanoğlu bize "Gazamız mübarek olsun Kıbrıs'a harekâta gidiyoruz" dedi. Kendisi harekâta şehit düştü. Biz Girne'ye dört gemi girdik. Ama liman olmadığı için gemi yanaşamadı. Bizi gören Rum askerleri ateş açmaya başladı. Havan toplarıyla saldırmaya başladılar. Ateş açma olayı yüzünden geminin kapakları bayağı bir süre açılmadı. Liman olmadığı için dolayısıyla da gemi yanaşamadığı için o yüzden biz direkt belimize kadar suyun içine indik.

Şükrü Çankaya: Çok sevinçliydik. Hepimizin kafasında, düşmanın hakkından gelme isteği vardı. Kıbrıs'a gemiyle gittik. Gemiye Mersin'den bindik. Kıbrıs'a çıkış noktamız Girne sahiliydi.

Basri Kızıltoprak: Biz Kıbrıs Barış Harekâtı'nda öncü birliktik. En öndeki asker bizdik yani. Ama ne giderken ne de ordayken korku hiç olmadı içimizde. Biz Batman'dan havaalanına gittik. Oradan uçağa binip Adana'da indik. Adana'dan da Mersin-Taşucu'na otobüsle gittik. Taşucu'ndan onar kişilik helikopterlere bindik. Helikopterle Lefkoşa havaalanına yakın bir yere indik.

Alaattin Ak: Giderken çok sevinçliydik ve hiçbirimizde korku hissi yoktu. Tümenin hepsi gitti. Ankara'dan Mersin'e askeri araçlarla geldik. Mersin-Taşucu'ndan gemiye bindik. Kıbrıs'a Girne'den girdik.

Muharrem Solak: Heyecan ve sevinç vardı hepimizde. Düğüne gider gibiydik. Biz tüm tabur gittik. Gaziantep'te askerdim. Gaziantep'ten tankları

trene yükleyip Mersin'e geldik. Mersin'de ise tankları gemiye yükledik. Gemiyle de Girne'ye giriş yaptık.

Nail Cessur: 20 Temmuz 1974 günü Gaziantep'ten hareket edip Adana'ya geldik. Adana'ya geldiğimizde halk sokaklarda ellerinde bayraklarla bize tezahürat yapıyordu. Daha sonra Mersin'e gittik oradan gemiye bindik. Kıbrıs'a Girne'den giriş yaptık.

Fevzi Demir: Kıbrıs'a giderken inanın düğüne, bayrama gider gibi şendik. Amacımız oradaki kardeşlerimize yardım etmektir. 20 Temmuz 1974'te saat 08:30'da helikopterlerle Kıbrıs Ovası'na indik. İndikten sonra Beşparmak Dağları'na geçmeye başladık.

Ahmet İsmailoğlu: Harekâta Adana Osmaniye'den gittik. 19 Temmuz 1974 akşamı Adana'dan Mersin'e hareket ettik. O gecenin sabahında Girne sahiline indik.

Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Yiyecek, Temizlik Gibi Konularda Sıkıntılar Yaşayıp Yaşamadıkları

Raşit Kabasakal: Yaşadık. Yiyecek olarak peksimetlerimiz vardı ve bu peksimetlerin içinde bazen sadece dört bisküvi bulunurdu. Tüm gün yiyecek olarak bu peksimetlerle idare etmek zorunda kaldığımız zamanlar oldu. Temizlik konusunda da zor zamanlar yaşadık hatta bitlendik.

Enver Can: Yemek konusunda bir hayli zorlandık. Hatta harekât bitene kadar pek doğru düzgün yemek göremedik. Kıbrıs'ta o zamanlar su sıkıntısı da vardı. İçme suyu dahi bulamadığımız zamanlar olurdu. Hava da çok sıcaktı. Mataralarımızdaki içme sularımız da bu yüzden çok sıcaktı.

Orhan Tan: Yaşamadım. Bize paraşütlerle peksimet ve konserve atılırdı.

Habil Çakır: Yemek konusunda sorun yaşamadım. Temizlik konusuna gelince ise, banyo yapamıyorduk. Ben altı ay boyunca banyo yapamadım.

Mesut Kılıç: Temizlik konusunda sıkıntı çekmedim ama Kıbrıs'a ilk gittiğimizde aç kaldığımız zamanlar oldu ama daha sonra o durumlar düzeldi.

Kazım Pajo: Ben Güzelyurt'taydım. Diğer yerlerde yıkanma konusunda çok sorunlar yaşamış ama biz yaşamadık çünkü güneş enerjisiyle çalışan banyolarımız vardı. Yemek konusunda da pek sorun yaşamadım.

Mehmet Yıldırım: Yemek konusunda bazen sorunlar yaşadığımız oluyordu. Aç kaldığımız zamanlar olurdu.

İbrahim Aksal: Yemek konusunda sorunlar yaşadığımız zamanlar oldu ama temizlik gibi konularda sorunlar yaşamadık.

Şükrü Çankaya: Yemek konusunda çok sıkıntılar çektiğimiz zamanlar oldu. Banyo ve temizlik konularında da öyle çünkü Kıbrıs'ta içmeye su bile bulmak zordu.

Alaattin Ak: Yemek sıkıntısı çektiğimiz zamanlar olurdu. Böyle durumlarda mücahitler bize yemek bulmaya çalışırlardı.

Muharrem Solak: Kıbrıs'ta su bulmakta çok zorlanıyorduk. Komutanlarımız bize *“su bulsanız bile sakın içmeyin çünkü tuzaklı yani içine zehir atılmış olabilir”* diyorlardı. O yüzden bazen ne kadar susuz kalsak da su bulduğumuzda içemiyorduk. Bizim kendi askeri araçlarımızın arkasında su tankerleri mevcuttu. Komutanlarımız izin verirse bu tankerlerden mataramızı doldurabiliyorduk. Kıbrıs'ta çok su sıkıntısı olduğu için izin verilmediği takdirde mataramızın suyu doldurup su içemezdik.

Nail Cessur: Yemek konusunda sıkıntılar yaşadık çünkü cephedeidik ve şartlar zordu. Cephede temizlik de zordu. 3 ay boyunca ayağımdan hiç bot çıkmadı. Zaten bir baskın olasılığıyla, tüfekle ve tam teçhizatlı uyumak zorundaydık.

Ahmet Kuş: Yemek konusunda sorunlar yaşadık. Temizlik gibi konulara gelince ise, bizi yıkanmamız için 3 haftada bir birliğimizden alıp Girne'ye denize götürürlerdi. Sadece 3 haftada bir ve denizde yıkanabiliydik yani. Zaten Kıbrıs'ta içmeye su bile zor buluyorduk. Botlar 6 ay ayağımdan çıkmadı. Harekâttan bir süre sonra dağlardan inip birliklere geldik ve o zaman çorapları ayağımdan çıkarırken derilerim çoraplarımla beraber çıktı.

Basri Kızıltoprak: Yemek sorunu da, temizlik sorunu da yaşadık. Orada içmeye bile su zor bulunurdu. Hava da çok sıcaktı. Botları çıkaramıyorduk. Ayaklarımda iyileşmesi uzun süren çok kötü yaralar oluşmuştu.

Fevzi Demir: En az 15 gün banyo yapamıyorduk. Bazen fırsat bulursak belli yerlere çekilip banyo yapabiliydik. Giyecek konusunda ise, giysilerimiz güzeldi fakat uzun süre üstümüzden çıkmadıkları için tabiri caizse kayış gibi olmuşlardı.

Ahmet İsmailoğlu: Kıbrıs'taki köylüler bize çok yardım ederdi. Bize ekmecek getirirlerdi çünkü bizim çok aç kaldığımız günler olmuştu. Hatta bize gıda ikmal yapan Kocatepe adlı gemi batmıştı ve biz dağlarda aç kalmıştık. Dağlarda aç kaldığımız o günlerde bir ekmeği sekiz kişi bölerek yiyorduk ve tüm gün boyunca bize düşen o küçük payla idare etmek zorundaydık. Kıbrıs'ta su sıkıntısı da vardı. Susuz kaldığımız zamanlar çok olurdu. Hatta bir keresinde kuyudan su çekiyordum ki bir de baktım kuyunun dibinde bir ceset. Türk mü Yunan mı bilmiyoruz ve zaten ölmüş. Öyle suya ihtiyacımız vardı ki, o kuyudan çektiğimiz suyu mecburen içtik.

Kıbrıs'tayken Sevdikleri ile Haberleşme Durumları

Raşit Kabasakal: Haberleşemedik. Hatta ailem benim yaşayıp yaşamadığım bilgisini bile şubeden öğrenmiş.

Enver Can: 4-5 ayda bir mektupla haberleşirdik. Onun haricinde haberleşemedik. Kıbrıs'ta zaten adresini askeri posta olarak bildiriyorsun. Numara var. Örneğin ASPOS 4040. Adresini bu şekilde yazıyorsun. O zamanlar haberleşmeler şimdiki gibi değildi çok zordu.

Orhan Tan: Haberleşemedik. Ben hiç mektup gönderemedim. Onlar mektup göndermiş ama gelmedi. Çünkü mektuplar isme değil koda gelirdi. C3042 Mersin. Benim kodum buydu. Kodlara geldiği için gelen mektupların bize ulaşması çok zordu. İsimlerimiz gizliydi yani. Bu nedenden ötürü bana gelen mektup bana ulaşamamıştı. Bu durumu şöyle açıklayayım. Bölüklerin kod numaraları vardı. İsimlerimiz geçmez ve kod numaralarımız üzerinden konuşulurdu. Subayların da hiç birinin üstünde rütbeleri yoktu. Sadece tabur komutanının şapkasında vardı.

Habil Çakır: Hayır hem de hiç haberleşemedim. Çok zor günlerdi ama Kıbrıs'a bize ihtiyacı olan kardeşlerimize yardıma gittiğimiz için dayanmaya güç buluyorduk kendimizde.

Mesut Kılıç: İlk zamanlar hiç haberleşemedik. Daha sonraları bir kâğıt bulup bir mektup yazdım ve onu aileme yolladım. Küçük bir parça kâğıt bulup yazmıştım birkaç satır. O kâğıdı bile zor bulmuştum. Zaten evdekiler benden umudu kesip beni öldü sanmışlar. Babam benden gelen mektubu görünce ağlamaya başlamış.

İbrahim Aksal: Hayır hiç haberleşemedik. Hatta ailem benden hiç haber alamayınca kalkıp Ankara'ya Genelkurmay'a gitmiş. *“Şehit haberleri yayınlanıyor ve biz oğlumuzdan hiç haber alamadık şehit olduysa cenazesini almaya geldik”* demişler.

Mehmet Yıldırım: Hiç haberleşemedim. Çok zor zamanlardı.

Şükrü Çankaya: Hiç haberleşemedik. Kalem, kâğıt bulamazdık ki. Yokluk vardı. Hatta ailem bana para göndermiş fakat bana ulaşmadı. Ulaşamadığı için de para geri gitmiş. Paranın geri geldiğini gören ailem benim şehit olduğumu sanmışlar. Çok büyük acılar yaşamışlar. Çok zor zamanlar geçirmişler.

Ahmet Kuş: Kâğıt bulsak kalem bulamazdık. Kalem bulsak kâğıt yoktu. Hiç unutmuyorum, bir keresinde kâğıt bulmuştuk ama kalem bulamamıştık. Biz de yaktık sopayı ve sopanın ucunda oluşan siyahlıklarla ailemize kısa mektuplar yazıp gönderdik.

Basri Kızıltoprak: Hayır hiçbir şekilde haberleşemedik.

Alaattin Ak: Bazen mektuplaşabilmişim.

Muharrem Solak: Haberleşemedim.

Nail Cessur: Mektuplaşabilmiştik ama mektuplar çok uzun sürede geliyordu.

Fevzi Demir: Biz harekâta gideceğimizi öğrendiğimizde gece saat 02:00 civarıydı. Küçük bir kâğıt ve kalem bulup aileme pusula yazdım. Aileme Kıbrıs'a gideceğimi belirten bir pusula. Bu pusulayı postaneye atması için bir köylüye ricada bulunmuştum. Sağ olsun pusulayı atmış ve pusula ailemin eline on gün sonra falan geçmiş.

Kazım Pajo: Hiçbir şekilde haberleşemedim.

Ahmet İsmailoğlu: Haberleşmek zordu. Kıbrıs'ta askerken bize on gün izin verilmişti. Yol otobüsle çok uzun sürüyordu. Otobüsle gidip gelsem iznimin bir kısmı yollarda bitmiş olacaktı. Öyle olmasın diye rahmetli babam bana uçak bileti almıştı.

Çatışmaya Girme Durumları

Raşit Kabasakal: Girdim. Topçuydum. Rumların silahları bizimkiyle hemen hemen aynıydı.

Enver Can: Çatışmalara girdim. Yara da aldım. Yüzümdeki yara izi harekâttaki çatışmadan kalmadır. Düşman silahlarının nasıl olduklarını tam hatırlayamıyorum.

Orhan Tan: Girdim tabii. İkinci Barış Harekâtı'nda Rumlar bize Hamitköy'de havanla saldırdılar. İkinci Barış Harekâtı'nda Dikomo'dan bize saldıranlardan esir toplamıştık. Dikomo denilen yer küçük bir kasabaydı. Esirleri karargâha getirdik. Karargâhta altı tane baraka vardı. Esirler bu barakalara toplanırdı. Bir gün esirleri yine karargâha götürürken Rumlar bizi yetmiş beşlik top ateşine tuttu. Bir arkadaşımız kolundan, diğer arkadaşımız bacağından yaralandı. Kıbrıs'ta sağlıkçılar ve ambulanslar vardı. Asker yaralandığında hemen gelirlerdi. Eğer yarası hayati tehlike oluşturmuyorsa tedavi ediyorlardı. Fakat hayati tehlike oluşturuyorsa ilk müdahalesini yaptıktan sonra helikoptere telefon ediyorlardı. Helikopter de yaralıyı alıp Ankara'ya ya da İstanbul'a götürüyordu. Bir başka çatışmada da arkadaşım Alaaddin'in topukkıran mayınıyla ayağı kopmuştu. Rumlar kaçarken silahın mekanizmasını çalışmayacak hale getirip kenara atarlardı. Bizim askerler bu şekilde koca bir askeri aracı dolduracak silah toplamışlardı. Rum askeri kaçarken 81'lik havanın M4 nişan aletini alırdı. Çalışmasın diye. Fakat biz onun uzmanıydık, onun burğu sayısına göre çalıştırmasını yapabiliyorduk. Bir havanı altmış saniyede kurup ateş vaziyetine getiriyorduk.

Habil Çakır: Çok girdim. Rumların kullandığı silahlar bizden iyiydi çünkü onlara İngiltere destek veriyordu. İngilizlerin Kıbrıs'ta iki hava üsleri vardı.

Mesut Kılıç: Rumlar bize saldırdıklarında ve onları yakaladığımızda bölüğe getirirdik. Bize saldıranları yakalayınca biz toplar getirirdik çünkü biz makineli tüfekçiydik. Düşman silahlarına gelince ise, bizimkileriyle aynıydı. Mesela şöyle bir anımı anlatayım bu durumla ilgili. Bana cephaneye taşıyan yardımcı bir askerim vardı. Bizim cephaneden bazen mermi almaz ve Rumların kaçarken bıraktıkları mermileri getirirdi. Bu mermiler bizim makineli tüfeklere uyardı. O mermileri kullanıp ateş ederdim. Çünkü Rumlar bazen mermilerini ve tüfeklerini bırakıp kaçarlardı. Rum askerinin çoğu bizden korkuyor, bizi görünce kaçıyordu.

Kazım Pajo: Çatışmaya çok girdim. Çünkü ben zaten muharebeciydim. Çatışmalardaiken iki arkadaşım yanımda şehit oldu. Düşman silahları bizden daha iyiydi. Fakat onlar çok korkaktı, bizden çok korkarlardı.

Alaattin Ak: Evet çatışmalara girdim. 29 Eylül 1974 tarihinde, mayın tarlasında düşman hattındayken karşılıklı ateş anında yaralandım. Ayağım koptu. Beni Adana Askeri Hastane'ye kaldırdılar. Adana Askeri Hastane'de bir hafta yattım ve oradan GATA'ya kaldırıldım. GATA'da bir ay yattım. 4 ay sonra yaram iyileşince bacağıma protez ayak takıldı. Bu olaylardan sonra terhis oldum. Düşman silahlarını tam hatırlayamıyorum.

Mehmet Yıldırım: Ben çatışmaya hiç girmedim çünkü ambulans şoförüydüm. Düşman silahları bizden sayı olarak daha fazlaydı ve daha iyiydi. Onları İngiltere destekliyordu.

İbrahim Aksal: Çatışmalara girdim. Rumların kullandığı silahlar bizden daha iyiydi.

Ahmet Kuş: Ben çatışmaya çok girdim. Düşman silahları bizden üstündü.

Şükrü Çankaya: Evet çatışmalara girdim. Rum silahları bizden üstündü.

Basri Kızıltoprak: Girdim. Ben zaten öncü birlikteydim. İkinci Barış Harekâtı'nın başlayışını da unutmam. Sabah 4'te uçaklar gelmişti. Ondan sonra da herkes birbirine "Gazamız mübarek olsun" demeye başladı ve ikinci harekât başladı. Rumların mevzileri bizden çok daha iyiydi. Bizim şehit vermemizin bir sebebi de, mevzilerimizin kötü olması dolayısıyla açıkta olmamızdı. Biz öleceğimizi bile bile üstlerine giderdik. Benim iki arkadaşım yanımda şehit oldu. Adları Satılmış Tekke ve Mustafa Gök. Biz Kıbrıs'ta jandarma komandoyduk. Öncü birliktik. Başka bir arkadaşım daha yanımda şehit oldu, mermi gözünden girmişti. Hatta onun askerdeyken bir kızı olmuştu ama göremedi.

Muharrem Solak: Çatışmalara girdim. Ben tank şoförü olduğum için çatışmalara tankla girerdim. Rumların tankları ve topları bizden daha iyiydi. Bizimkiler benzinli, onlarınkiler mazotluydu.

Nail Cessur: Çatışmalara girdim. Düşman silahlarını tam olarak hatırlayamıyorum.

Fevzi Demir: 23 Temmuz günü Siskilip adlı bölgede çatışmada yaralandım. Tedavim bitince beni geri hizmete aldılar ve bir daha çatışmaya girmedim. Rum askerlerinin sayısı ve silahları bizden üstündü. Fakat kara çarpışmalarında bizim Türk askeri inanılmaz cesurdur. Bizim askerler “Allah Allah” demeye başlayınca Rum askerinin bir kısmı daha o anda kaçmaya başlıyordu. Hatta bazı arkadaşlarımızın gördüğü ve duyduğu kadarıyla, bazı Rum askerleri o kadar savaşmak istemiyormuş ki, Yunan subayları tarafından mevzideki toplara zincirle bağlanıyorlarmış.

Ahmet İsmailoğlu: 14 Ağustos günü başımdan geçen olayı anlatayım. Çatışma çıktı. Biz Rum ateşlerine karşılık verdik. Biz ateş ettiğimizde bizdeki silahlar yerimizi belli etmekteydi çünkü mermi attığımızda arkasından toz, duman, toprak havaya kalkmaktaydı. Yanımıza bir havan mermisi düştü ve yanımdaki arkadaşımın başındaki çelik miğfer şarapnelle delindi. Şarapnel arkadaşımın kafasının içine girmişti. Tüfeği de ikiye bölündü ve havaya uçtu. Arkadaşım yanımda şehit oldu. Rumların kullandığı silahlar, klasik Amerikan silahıydı.

Kıbrıslı Türklerin Türk Askerine Karşı Tavrıları

Raşit Kabasakal: Sivillerle muhattaplığımız olmadı. Bu yüzden bu konuda pek bir şey söyleyemeyeceğim.

Enver Can: Halktan pek yardım gördüğümüz söylenemez ama bize yardım edenler de olmuştu. Türk askerine kötü bir tavırla hiç karşılaşmadık. Bize yardım eden mücahitler vardı.

Orhan Tan: Ben hiç kötü davranımı görmedim. Çok iyi davranırlardı. Bize yiyecek verirlerdi. Askerin matarasında su kalmadığında su doldururlardı. Bize mücahitler de yardım ederdi. Mücahitler Hamitköy’den Dikomo’ya kadar kanal açmışlardı. Bu kanal yirmi beş kilometreydi. O kanallarda çeşmeler yapmışlardı ki, Türk askeri su mataralarını doldursun.

Habil Çakır: Bizi sevenler de vardı, sevmeyenler de vardı çünkü bu kişiler Rumlarla komşuluk yapmış ve onlarla kaynaşmış. Hâlbuki bizi sevmeyenler, Kıbrıs’ta bulunan 40 bin kişilik Türk askeri sayesinde eziyet görmediklerinin bilincinde değillerdi.

Mesut Kılıç: Bize yiyecek verirlerdi. Bize karşı tavrıları her zaman çok iyiydi.

Fevzi Demir: Kırsal kesimlerdeki Kıbrıs Türklerinin davranışları bize karşı son derece iyiydi. Fakat Lefkoşa’da yaşayan zengin Kıbrıs Türklerinin

İngiltere ve Yunanistan ile ticari alışverişleri vardır. O yüzden onların tutumları bize karşı biraz daha farklıydı.

Kazım Pajo: Genelme yapmak yanlış olur. Bize karşı iyi davrananı da vardı. Kötü davrananı da vardı. Biz Gaziler olarak 2018 yılında Kıbrıs'a gittik Kıbrıs'takilerin bazıları bize selam bile vermedi. Fakat 60 yaş üstü olanlar yani Rum çeteleri eziyeti çekenler bize selam durdular.

Mehmet Yıldırım: Bize karşı davranışları çok iyiydi. Ben kötü davranana hiç rastlamadım.

İbrahim Aksal: Kıbrıs'taki Türklerin bize karşı davranışları çok iyiydi, Ekmek, yemek bile verirlerdi.

Ahmet Kuş: Bize karşı davranışları çok iyiydi, kötü bir tutuma rastlamadım.

Şükrü Çankaya: Bize karşı gayet iyidiler. Kötü bir davranış hiç görmedim.

Basri Kızıltoprak: Bize karşı kötü davranış sergilediklerine şahit olmadım ama bizim kültürümüzden uzaklaşmış oldukları izlenimi uyandı sadece bende.

Alaattin Ak: Rumlarla ticaret yapanların tutumları bize karşı biraz daha soğuktu. Ama diğerleri çok iyiydi.

Muharrem Solak: Bize karşı davranışları çok iyiydi. Kadın-erkek hepsi bizi gördüklerinde sevinirlerdi. Bize yardım eden mücahitler vardı. Mücahitler hep bizim aramızdaydılar. Ben ilk gittiğimde onların kim olduklarını anlayamamıştım. Saçlı, sakallı, sivil kıyafetliyidiler. Komutanlarımdan sorup öğrenmişim aramızdaki bu kişilerin mücahitler olduklarını.

Nail Cessur: Bize karşı davranışları gayet iyiydi. Ben kötü bir davranışla karşılaşmadım.

Ahmet İsmailoğlu: Kıbrıs'ta köyde yaşayanlar bize karşı son derece iyiydi. Bize çok yardım etiler. Bizim aç kaldığımız günler olurdu ve köylüler bize yemek getirirdi.

Kıbrıslı Türkler ve Rumların Birbirleriyle Olan İlişkileri

Enver Can: O konuda pek bir gözlemim olmadı.

Orhan Tan: Onların birbirleriyle arası iyiydi. Birbirleriyle alışveriş ve komşuluk yaparlardı. Kıbrıslı Türklerin konuşmaları da bizden farklıydı.

Habil Çakır: Onlar birbiriyle çok iyi anlaşıyor ve komşuluk yapıyordu. Kıbrıslı Türkler çok iyi Rumca konuşurlardı.

Ahmet Kuş: Araları çok iyiydi. Kaynaşmışlardı. Birbirleriyle evlenip yuva kuranlar vardı. Kıbrıslı Türklere saldıranlar, ENOSİS amacı güden Rum çeteleriydi.

Mesut Kılıç: O konuyu hiç bilmiyorum.

Kazım Pajo: İlişkileri hakkında bir bilgim olmadı.

Mehmet Yıldırım: Araları gayet iyiydi. Komşuluk yapıyorlardı.

Fevzi Demir: Onlar birbiriyle iç içe yaşamaktaydılar. Komşuluk ilişkileri de gayet iyiydi ve birbirlerini seviyorlardı. Kıbrıslı Türklere eziyet edenler, ENOSİS emeli güden örgütlerdi.

Ahmet İsmailoğlu: O konuda pek bir bilgim yok.

İbrahim Aksal: Benim olduğum bölge Lefkoşa ve Girne Boğazı'ydı. Zaten Kıbrıs'ta Türk alayının olduğu bölgeler buralarıydı. Benim şahit olduğum kadarıyla, Türkler Rumların bazılarını sevmiyor ve bazılarında eziyet görüyorlardı.

Şükrü Çankaya: Aralarındaki ilişkileri bilmiyorum.

Basri Kızıltoprak: Birbirleriyle ilişkileri iyiydi. İç içe yaşıyorlardı.

Nail Cessur: Türklerin ve Rumların arası gayet iyiydi.

Alaattin Ak: İlişkilerinin nasıl olduğunu bilmiyorum.

Muharrem Solak: Aralarındaki ilişki hakkında hiçbir bilgim olmadı.

Döndükten Sonra Hisleri ve Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan Sonra Ülkenin İçinde Bulunduğu Durum

Raşit Kabasakal: Bir süre uyku bozuklukları yaşadım. Ülkemizin içinde bulunduğu durumu net hatırlamıyorum.

Enver Can: Döndüğümde ilk zamanlar sadece babamı tanıyabiliyordum. Annemi, abimi ve ablamı tanıyamıyordum. 6 ay kadar psikolojik tedavi gördüm. Türkiye'nin durumu hakkında net bir şey söyleyemeyeceğim.

Orhan Tan: Bazı psikolojik sorunlar yaşadım. 2 ay boyunca kulaklarımda ve başımda bir ağırlık hissi vardı. Ülkenin içinde bulunduğu durumu tam olarak hatırlamıyorum.

Habil Çakır: Döndüğümde en az bir ay uyuyamadım. Çoğu gece en küçük bir sesteven bile baskın mı var diye yataktan fırladım. Kıbrıs'tan döndüğümüzde zaten yüzde doksanimızın psikolojisi bozuktu. Bazılarımız bunu daha kolay atlattı. Bazılarımızdaki zaman aldı. Keşke devletimiz biz döndüğümüzde önce bizi psikiyatriye yönlendirseydi. Ülkede zafer sevinci vardı. Ayrıca Amerika'nın koyduğu ambargolar ve dış devletlerin Kıbrıs Barış Harekâtı yüzünden bize olan tepkileri söz konusu olmuştu.

Kazım Pajo: Döndükten sonra gaziliğin kötü yönlerini de gördüm. Örneğin gazilerin psikolojileri kötü oluyor diye kimse pek kız vermek istemezdi. Toplumda buna benzer zorluklarla karşılaştık. Ayrıca toplum gaziliğin ne olduğunu bilmiyor. Karşısında mutlaka kolu-bacağı kopmuş kişi arıyor. Ben bir yıl Kıbrıs'taydım. Bazen aç, bazen susuz kaldım. Yanımda arkadaşlarım

şehit düştü. Ölümle burun buruna yaşadım. Bunların ne demek olduğunu insanlar bilmiyor. Ülkenin durumuna gelince ise, herkes Kıbrıs Barış Harekâtı'nın başarıyla sonuçlanmasından ötürü çok sevinçliydi. Ancak diğer tüm ülkeler bize tepkiliydi. Özellikle silah ambargosu uygulanmıştı.

Mehmet Yıldırım: İlk zamanlar psikolojik sorunlar yaşadım. Toparlanmam zaman aldı. Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu tam olarak hatırlamıyorum.

İbrahim Aksal: Bir süre psikolojik tedavi gördüm. Ülkede harekâtın başarıyla sonuçlanması dolayısıyla herkes sevinçliydi. Diğer ülkeler ise tepkiliydi. Amerika ambargo uygulamıştı. Yağ, gaz kuyrukları oluşmaya başlamıştı.

Ahmet Kuş: Savaş çok ama çok zor bir şey. Kendimi toplamam biraz zaman aldı. Ülkenin durumuna gelince ise, gergindi. Diğer ülkelere ambargolar ve tepkiler vardı.

Şükrü Çankaya: İnsanlar gazi kavramının ne anlama geldiğini bilmiyor. Gazi, kolu-bacağı kopmuş kişi demek sanıyorlar. Bunu göremeyenler "*senin neren gazi*" dediler. Bu konularda siz tarihçiler insanları bilinçlendirin. Bizim yanı başımızda arkadaşlarımız şehit oldu. Ölümle hep burun burunaydık. Hiç tanımadığımız insanlarla çatışmalara girip vatan için ve yaşamak için öldürmek zorunda kaldık. Bunlar insan psikolojisi için hiç kolay şeyler değil. Tüm bunlara rağmen bazı insanların bizi gazi gözüyle görmemeleri çok gücümüze gidiyor. Otobüslere bedava binmemiz bile bazı insanların gözüne batıyor. Gazi ne demektir insanlara anlatın lütfen. Ülkenin durumuna gelince ise, Türkiye'de herkes sevinçli ve gururluydu. Yurt dışından gelen tepkilere gelince ise, Amerikan ambargosu söz konusu olmuştu.

Basri Kızıltoprak: Sağ salim sevdiklerime kavuştuğum için mutluydum. Ülkenin içinde bulunduğu durumu tam olarak hatırlamıyorum.

Muharrem Solak: Ben döndükten sonra psikolojik bir sorun yaşamadığımı ve hemen adapte olduğumu sanıyordum. Fakat babam, ben harekâttan döndükten sekiz-dokuz ay sonra normal davranmaya başladığımı söyledi. Türkiye'de halk mutlu ve gururluydu. Amerika ise bize, silah ambargosu uygulamıştı.

Nail Cessur: Ben askerden dönünce ilk olarak Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları hastanesindeki insanları ziyarete gittim. Onların neler yaşadığını anlamaya çalıştım. Ülkenin durumuna gelince ise, halkımız çok sevinçliydi. Kıbrıs Barış Harekâtı yüzünden yurt dışından ülkemize tepki vardı. Amerika silah ambargosu koymuştu.

Alaattin Ak: Ben harekâta ayağımı kaybettim. Döndükten sonra toparlanmam zaman aldı. Harekât başarıyla sonuçlandığı için herkes sevinçliydi. Herkes bizimle gurur duyuyordu.

Fevzi Demir: Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan döndüğümüzde insanlar bize harekâtle ilgili sorular soruyordu. Fakat biz bunları pek cevaplamak istemiyorduk çünkü travmalar yaşamıştık ve tekrar tekrar bunları anlattıkça hatırlayıp ruhsal olarak daha da çöküntüye uğruyorduk. Savaş çok kötü bir şey Allah ülkemize bir daha böyle şeyler göstermesin ama böyle bir durumla tekrar karşılaşacak olursak kaç yaşında olursak olalım vatan için gözümüzü bile kırpmadan gereken neyse yine onu yaparız. Türkiye'nin içinde bulunduğu duruma gelince ise, harekât zaferle sonuçlandığı için halkımız mutluydu ama Amerikan ambargosuyla karşı karşıya kalmıştık.

Ahmet İsmailoğlu: Savaşın telafisi yok. Savaş öyle bir şey ki, memleketimizde beş sene ekmeksiz kalalım ama bir gün savaşa girmeyelim. Savaş o kadar kötü. Ama vatanımız tehlikedeyseniz gözünüzü bile kırpmadan ne gerekiyorsa yapmaya her zaman hazırız. Yurdumuzun durumuna gelince ise, herkes bizimle gurur duyuyordu. Yurt dışından ise tepkiler mevcuttu. Amerika'dan, Avrupa'dan, İngiltere'den bize karşı tepkiler vardı.

Mesut Kılıç: Bana her şey normal geliyordu ama etrafımdaki herkes Kıbrıs'tan döndüğümde benim bir süre çok sınırlı biri olduğumu söylediler. Türkiye'nin durumunu pek hatırlamıyorum.

Kıbrıs Barış Harekâtı'nda Unutamadıkları Anlar

Enver Can: Ben Kıbrıs'ta Saint Hilarion kalesinin oralarda bir çoban gördüm. Çoban Türk. Ama çobanın torbası dikkatimi çekti, çok doluydu. Yanımdaki binbaşuya, bu çobanın torbasının bir kişilik yemeklik olmadığını çünkü torbasının çok büyük olduğunu söyledim. Biz bu çobanı bir süre takibe aldık. Rum askerlerine yemek götürdüğünü tespit ettiğimiz bu Türk çobanı yakalayıp getirdik.

Orhan Tan: Kıbrıs'ta yaşadığım her şey benim için unutulmaz birer anı özelliği taşıyor. Özellikle Mersin Taşucu'ndan Kıbrıs'a gitmek üzere helikoptere bindiğimizde heyecanımı ve helikopter yükselirken içimin bir tuhaf oluşunu unutamıyorum.

Mesut Kılıç: Biz harekâta giderken çok genç yaştaydık. Neyin ne olduğunun farkında bile değildik desem yeridir. Gemiden daha karaya bile çıkmadan Rumlar Beşparmak Dağları'ndan gemiye ateş açtı. Çok şaşırдық. Ama hepimiz çok cesur ve vatan sevgisiyle öyle doluyduk ki bu şaşkınlığımız yerini korkuya bir saniye olsun bırakmadı.

Şükrü Çankaya: Girne'de dere yatağında iki Rum küçük kız çocuğu bulmuştuk. İkisi de birbirine sıkıca sarılmış korkuyla bize bakıyorlardı.

Üstlerini örtüp onları güvenli bir yere getirdik. Bu olay beni çok etkilemişti. Biz Türk askeri olarak gerçekten çok merhametliydik.

Ahmet Kuş: Biz harekâta gemilerle gittik. Fakat liman olmadığı için gemiler yaşanamamıştı. Bizim gemileri gören Rum askerleri havan toplarıyla gemilerimize saldırıp ateş etmeye başladılar. Saldırıları yüzünden gemilerin kapakları yarım saat sonra açılabilir ve liman olmadığı için gemi yaşanamadığından direkt denizin içine indik. Unutamadığım bir diğer anım ise, Rum askerlerinin az ilerimizde bulunan Yunan tanklarını bırakıp kaçtıklarına şahit olmamızdı.

Basri Kızıltoprak: İki arkadaşım benim yanımda şehit oldu. Adları Satılmış Tekke ve Mustafa Gök. Hatta askerdeyken kızı doğmuştu ama göremedi.

Habil Çakır: Ben askerde öncü birlikteydim. Bizim içimizden birinin hatası arkadaki birliğin yok olmasına sebep olabilirdi. Bu çok zor bir yükümlülük. Ayrıca yaşamak için öldürmek zorundaydık. İnsan öldürmek zorunda kalmak çok zor bir duygu. Üstüne üstlük bir dakika sonrasını bilemeyip yaşayıp yaşamayacağını da bilmemek bir o kadar zor bir psikoloji.

Kazım Pajo: Ben bir sene Kıbrıs'ta kaldım. Bazen aç, bazen susuz günlerim oldu. Ölümle burun burunaydık. Yanımda arkadaşlarım şehit düşüyordu. Bunun ne demek olduğunu bu duyguları yaşamayanlara anlatmak zor.

Mehmet Yıldırım: Askerler hücumla kalkarken "Allah Allah" diye hep bir ağızdan bağırarak kalkarlardı. O sıradaki ses insan sesi gibi değil gök gürültüsü gibi bir sestti. Bu beni çok etkilemişti.

İbrahim Aksal: Yaşamak için insan öldürmek zorunda kalmak ve yaşayıp yaşamayacağını bilmemek. Harekâttan önce de ben Kıbrıs'taydım ve benim Rum bir asker arkadaşım vardı. Harekâtta onlar bize saldırdığında çatışma esnasında onu vurup öldürdüm. Ben onu öldürmesem o beni öldürecekti mecburen. Bunlar inanın çok zor şeyler.

Alaattin Ak: 29 Eylül 1974 tarihinde, düşman hattındayken karşılıklı ateş anında ayağım koptu. Adana Askeri Hastane'de bir hafta yattım. Oradan Ankara GATA'ya kaldırıldım. Dört ay sonra bacağıma protez ayak takıldı. Çok zor günler geçirdim ama biz Türk milleti olarak vatan için her şeyimizi hiç düşünmeden feda ederiz.

Muharrem Solak: Kıbrıs'ta su bulmak zordur. Bir gün yine çok susamıştım. O kadar susamıştım ki, su bulurum umuduyla dayanamayıp bölüğümün ayrılıp su aramaya başlamıştım. Geri döndüğümde bölüğü yerinde bulamadım. Aklıma bir sürü şey geldi. O anki korkumu anlatamam. Sonra yer değiştirdiklerini öğrenince rahatladım.

Nail Cessur: Kıbrıs'taki Muratağa köyünden birini tanıdım. Beş çocuğunun Rum çeteleri tarafından diri diri gömüldüğünü anlatmıştı. Bu olay beni uzun süre etkiledi. Ayrıca ani bir baskına karşı sürekli, tam teçhizatlı olarak uyurduk. Botlarım ayağımdan üç ay boyunca çıkmadı. Askerden geldikten sonra da yaşadıklarım beni uzun bir süre etkiledi.

Fevzi Demir: Unutamadığım ve beni en çok etkileyen anılarımdan biri, bir Türk askerinin Yunanlılara casusluk yaptığını öğrenmem olmuştu. Buna inanmamış ve çok üzülmişim.

Ahmet İsmailoğlu: 14 Ağustos günü çatışma çıktı. Bize saldırdılar. Yanımıza havan mermisi düştü ve arkadaşımın başındaki miğfer şarapnalle delindi. Şarapnel arkadaşımın kafasının içine girmişti. Arkadaşım yanımda şehit oldu. Bu olay beni oldukça etkilemişti.

Gelecek Nesillere İletmek İstedikleri Mesajlar

Raşit Kabasakal: Vatanımızın ne şartlarda kazanıldığını hepimiz hatta tüm dünya biliyor. O yüzden vatanımızın bekçisi olsunlar, ne pahasına olursa olsun sahip çıksınlar.

Enver Can: Hepimizin bildiği üzere vatanımız çok zor kazanıldı. Birinci Dünya Savaşı'nda, Balkan Savaşı'nda, Kurtuluş Savaşı'nda çok şehitler verdik. Bu yüzden tüm nesillerimiz bu yaşananları çok iyi öğrenmeli ve asla aklından çıkarmamalı. Çünkü geçmişini bilmeyen geleceğini göremez.

Orhan Tan: Vatanımıza sahip çıksınlar. Ayrıca gazilerimizin değerinin yeterince anlaşılmadığını düşünüyorum. Bu durumların düzelmesini diliyorum.

Habil Çakır: Vatanımızın bütünlüğü ve gelişmesi için çok çalışsınlar. Biz Türkler için önce vatan gelir bunu hiç unutmasınlar.

Mesut Kılıç: Korkak asla olmasınlar. Çünkü zaten kaçtığı zaman arkandan kovalayan var bunu bilsinler. Öleceklerse de bu topraklarda ölsünler.

Basri Kızıltoprak: Herkes bir olsun. Hiçbir konuda asla ayrımcılık yapmasın. Vatanımızı çok zor geri kazandık. Bunu kimse unutmasın.

Alaattin Ak: Ben harekâta ayağımı kaybettim. Her şeyden önce vatan gelir. Unutmasınlar ki, biz Türk milleti olarak vatansız yaşayamayız başka milletlere benzemeyiz.

Muharrem Solak: Cumhuriyetimize sahip çıkmalarını istiyorum. Bu bayrağın (yandaki Türk bayrağını gösteriyor) dalgalanması için ne gerekiyorsa aynı bizim yapmış olduğumuz gibi gözlerini kırpmadan yapmalarını istiyorum.

Şükrü Çankaya: Durmadan, bıkmadan okusunlar. Vatanımız için çok çalışsınlar. Biz elimizden geleni yapmaya çalıştık. Onlardan da isteğimiz budur.

Kazım Pajo: Şimdiki nesil pek bizim gibi değil sanki. O yüzden bizim söylediklerimiz konusunda duyarlı olacaklarından çok umudum yok. Bazıları çeşitli yollara başvurup askerlikten bile kaçmaya çalışıyor. Fakat biliyorum ki, yine de 15 yaşından 95 yaşına kadar şehit ya da gazi olmak isteyen birçok insan var. Bunlar genelde yaşam standartları yüksek olmayan insanlar. Bir atasözü vardır “*zengin pazardan, garip mezardan korkmaz*” diye. Ben şuan 67 yaşındayım ve vatan savunması söz konusu olsa gözümü bile kırpmam. Şehitlik mertebesi bizde zaten şereftir. Ayrıca siz tarihçilerden de bir isteğimiz var, gazilik kavramını insanlara öğretin. Çünkü insanlar sadece kolu-bacağı kopmuş insanları gazi sanıyor.

İbrahim Aksal: Savaş mecbur kalmadıkça hiçbir zaman olmasın. Savaştan daha kötü hiçbir şey olamaz. Şimdiki ve gelecek nesiller lütfen bayrağımıza her zaman sahip çıksın.

Mehmet Yıldırım: Savaş mecbur kalınmadığı sürece asla yapılmamalıdır. Savaş sadece kaybeden için değil, kazanan için bile kötüdür. Ama tabii ki bugün vatan müdafaası söz konusu olsa yine bir saniye bile düşünmeden savaşılmaya hep hazırız.

Ahmet Kuş: Gençlere en büyük tavsiyem, bu vatanın geleceği için durmadan okusunlar araştırsınlar. Savaş, zorunlu kalmadıkça yapılmamalıdır çünkü savaş çok kötü bir şey.

Nail Cessur: Şimdiki gençler çok zorluk görmedi o yüzden vatana bağlılıkları bizim gibi değil sanki. Bizim zamanımızda bir yerde İstiklal Marşı okunurken yoldaki arabalar dahi durup insanlar inerek hazır olma geçirdi. Onların da bu konularda duyarlı olmalarını istiyorum.

Fevzi Demir: Ülkemiz için çok çalışmalarını, vatanımızı korumak için aynı bizim yaptığımız gibi gözlerini kırpmadan ne gerekiyorsa yapmalarını istiyoruz.

Ahmet İsmailoğlu: Savaşın telafisi yok. Mecbura kalınmadıkça asla yapılmamalı. Yıllarca aç kalalım ama bir gün savaş yüzü görmeyelim. Savaş o kadar kötü bir olay yani.

Tartışma ve Sonuç

Edirneli gazileri Kıbrıs Barış Harekâtı’nda göstermiş oldukları başarıların oldukça gururlandırmış olduğu görülmektedir. Görüşmelerde, tekrar aynı durumla karşılaşılırsa hiç düşünmeden tekrar ellerinden geleni yapacaklarını belirtmişlerdir. Özcan’ın (2019) Amasyalı Kıbrıs gazileri ile yaptığı

çalışmada da gaziler harekâta katıldıkları için çok gururlu olduklarını ve tekrar böyle bir durum söz konusu olsa ilerleyen yaşlarına rağmen aynı şekilde vatan için savaşacaklarını ifade etmişlerdir. Edirne gazileri gibi Amasya gazilerinden bazıları Rum askerlerinin Türk askerlerinden çok korktuklarını ve Türk askerleriyle karşılaşınca savaşmadan kaçtıklarını ifade etmişlerdir.

Apuhan'ın (2017) Bingöllü Kıbrıs gazileriyle yapmış olduğu çalışmada yine Türklerin esirlere çok iyi davrandığı fakat Rumların Türklere eziyetlerine şahit olunduğundan bahsedilmektedir. Bu konularla ilgili bizim araştırmamızda da aynı sonuçlar bulunmuştur. Yine aynı çalışmada Bingöllü Kıbrıs gazileri yiyecek ve özellikle su sıkıntısı çektiklerini ifade etmişlerdir. Edirneli gaziler de yiyecek ve özellikle içme suyu bulmakta zorluklar yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Edirneli gazilerin yarısı harekâttan sonra bir süre psikolojik sorunlarla karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Yalçıntaş'ın (2019) Aydınlı Kıbrıs gazileriyle yapmış olduğu çalışmada da gaziler, harekâttan sonra bir süre psikolojik sorunlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

Kıbrıs uluslararası bir mesele olarak Türkiye'nin dış politika gündemini 1950'li yıllardan başlayarak meşgul etmiştir. Kıbrıs meselesinin bir çözüme kavuşması, Türk dış politikası bakımından olmazsa olmaz bir duruma ulaşmıştır. 1960 yılına gelindiğinde Kıbrıs Cumhuriyeti ilan edilmiştir. Kıbrıs Anayasası'nın Kıbrıs'ta yaşayan Türklere tanıdığı hakları geri almak için Makarios çeşitli girişimlerde bulunmuş bundan bir neticeye varılamayınca 1963'te Türklere karşı saldırılar hızlanmıştır.

1974 tarihinde Yunan cuntası tarafından Makarios'a darbe yapılmıştır. Yeni kurulan hükümetin Kıbrıs'taki Türkleri yok etme girişimleri, Türkiye'nin Kıbrıs'a müdahale kararı almasına sebebiyet vermiştir. Kıbrıs'taki Türklerin uğradığı saldırılara göz yummayan Türkiye Cumhuriyeti, 20 Temmuz 1974 tarihinde Kıbrıs Barış Harekâtı'nı düzenlemiştir. Geçen zaman içerisinde Rum liderlerinin bir anlaşmaya yanaşmaması ve yapılan görüşmelerle bir sonuca varılamaması sonucunda ise, 15 Kasım 1983 tarihinde KKTC ilan edilmiştir.

Kıbrıs Barış Harekâtı'na giden askerlerimiz büyük kahramanlıklar göstermişlerdir. Kıbrıs'ta zulme maruz kalan Türkleri korumak amacıyla ölümü korkusuzca göze almışlardır. Sözlü tarih yöntemi sayesinde yazılı kaynaklarda yer almayan bilgilere ulaşılmakta ve hapsolunan noktalar gün ışığına çıkmaktadır. Gazilerle yapılan görüşmelerde yazılı kaynaklarda yer almayan bilgilere ulaşıldığı gibi, olaylara farklı açılardan bakılması sağlanmış ve yaşanan olaylar daha iyi değerlendirilmiştir. Bazı gazilerimiz

anlatacak çok şey olduğunu ifade etmelerine rağmen yaşananları tekrar tekrar hatırlamak istemediklerini belirterek görüşme yapmak istememişlerdir. Gazilerimizin bazıları askerden döndükten sonra bir süre psikolojik problemlerle karşılaşmışlardır. Kıbrıs Barış Harekâtı'nda göstermiş oldukları başarılar Edirne'deki gazileri oldukça gururlandırmıştır. Görüşmelerde, tekrar aynı durumla karşılaşılırsa hiç düşünmeden tekrar ellerinden geleni yapacaklarını belirtmişlerdir. Sözlü tarih yöntemi araştırmaları sayesinde gazilerin, Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılarak verdikleri mücadelenin daha iyi anlaşılması ve gelecek kuşaklara daha doğru bir şekilde aktarılması büyük önem arz etmektedir.

Öneriler

Bu çalışmada elde edilen bulgulardan ve sonuçlardan hareket edilerek şu önerilerde bulunulabilir:

- Sözlü tarih çalışmaları sayesinde Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılan gazilerin verdikleri mücadelenin daha iyi anlaşılması ve gelecek kuşaklara daha doğru bir şekilde aktarılması sağlanabilir.
- Gazilik kavramı gençlerimize doğru bir şekilde öğretilmelidir. Gaziler tarihçilerden insanları bu konularda bilinçlendirmelerini istemektedir. Gazilerle yapılan görüşmeler onlara kendilerini değerli hissettirmiştir. Bu sebeple gazilerin yaşadıklarından ve tecrübelerinden faydalanabilmek ve onlara kendilerini iyi hissettirmek adına yaşadıklarına kulak verilmeli ve yaşananlar tarihe aktarılmalıdır.

Kaynakça

- ARMAOĞLU Fahir, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995, Timaş Yayınları, İstanbul 2016.
- ARTUÇ İbrahim, Kıbrıs'ta Savaş ve Barış, Kastaş Yayınları, İstanbul 1989.
- APUHAN Ferhat, "Kıbrıs Meselesi ve Bingöllü Kıbrıs Gazilerinin Nazarıyla 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı", Bingöl Araştırmaları Dergisi, sy. 3(1), (2016), ss. 35-66. file:///C:/Users/Bilgisayar/Downloads/BinglArakonakHallar.pdf. (Erişim Tarihi: 23.04.2021).
- BURKE Peter, Afişten Heykele Minyatürden Fotoğrafa Tarihin Görgü Tanıkları, Kitap Yayınevi, İstanbul 2009.
- CAUNCE Stephen, Sözlü Tarih ve Yerel Tarihçi, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2011.
- ÇAY Abdulhaluk, Kıbrıs'ta Kanlı Noel-1963, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1989.
- ÇAYKENT Özlem, "Sözlü Tarih", Ahmet Şimşek (Ed.), Tarih İçin Metodoloji (ss. 126-134), Pegem Akademi, Ankara 2015.
- DANACIOĞLU Esra, Geçmişin İzleri, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 2010.
- DENKTAŞ Rauf, Kıbrıs Davamız, Kök Sosyal ve Stratejik Araştırmalar Vakfı, Ankara 1991.

- ERDİLEK Neşe, “Türkiye’de Göç Araştırmalarında Sözlü Tarih Metodu”, Aynur İlyasoğlu ve Gülay Kayacan (Ed.), Kuşaklar, Deneyimler, Tanıklıklar Türkiye’de Sözlü Tarih Çalışmaları Konferansı (ss. 79-85), Tarih Vakfı, İstanbul 2006.
- ERHAN Çağrı. “ABD ve Nato’yla ilişkiler”, Baskın Oran (Ed.), Türk Dış Politikası (ss. 681-715), İletişim Yayınları, İstanbul 2015.
- GÖKDEMİR Oktay, “Tarih Yazımında İki Yeni Yaklaşım: Sözlü ve Yerel Tarih”, Ahmet Şimşek (Ed.), Tarih Nasıl Yazılır? Tarih Yazımı İçin Çağdaş Bir Metodoloji (ss. 131-148), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2018.
- GÖKTEPE Cihat, “Kıbrıs Meselesi’nde Kriz Süreci ve Türkiye (1964-1974)”, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, ss. 1397-1427. <https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/G%c3%96KTEPE-Cihat-KIBRIS-MESELES%c4%b0%e2%80%99NDE-KR%c4%b0Z-S%c3%9cREC%c4%b0-VE-T%c3%9cRK%c4%b0YE-1964-1974.pdf>. (Erişim Tarihi: 12.02.2021).
- İSMAİL Sabahattin, Kıbrıs Barış Harekâtı’nın Nedenleri-Gelişimi-Sonuçları, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, İstanbul 1988.
- KIRALP Şevki, “1967-1974 Döneminde Kıbrıs Sorunu ve Türkiye ile Yunanistan’ın Kıbrıs Politikaları”, Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, sy. 7(2), (2018), ss. 444-460. <http://kutaksam.karabuk.edu.tr/index.php/il/article/view/1437>. (Erişim Tarihi: 06.03.2021).
- KIZILYÜREK Niyazi, Doğmamış Bir Devletin Tarihi Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti, İletişim Yayınları, İstanbul 2005.
- MÜTERCİMLER Erol, Bilinmeyen Yönleriyle Kıbrıs Barış Harekâtı, Arba Yayınları, İstanbul 1998.
- OBERLING Pierre, Bellapais’e Giden Yol, Genelkurmay Basımevi, Ankara 1988.
- ÖZBEK Egemen ve TELLİEL Y. Doğan, “68’li Olmak: Hatırlamak ve Aidiyet”, Aynur İlyasoğlu ve Gülay Kayacan (Ed.), Kuşaklar, Deneyimler, Tanıklıklar Türkiye’de Sözlü Tarih Çalışmaları Konferansı (s. 245-260), Tarih Vakfı, İstanbul 2006.
- ÖZCAN Selim, “Kıbrıs Barış Harekâtı ve Harekâta Katılan Amasyalı Şehit ve Gaziler”, Tarih ve Gelecek Dergisi, sy. 2 (2019), ss. 223-255. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/790268>. (Erişim Tarihi: 23.04.2021).
- SARICA Murat, TEZİÇ Erdoğan ve ESKİYURT Özer, Kıbrıs Sorunu, Fakülteler Matbaası, İstanbul 1975.
- SAVRUN Ergenekon, “Kıbrıs’ta Yunan Cunta Darbesine Karşı Türk Barış Harekâtı’nın Belgelerle Kısa Tarihi”, Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi, sy. 9 (2018), ss. 258-273. http://www.ijhe.org/Published/201810_009_4_012.pdf. (Erişim Tarihi: 11.02.2021).
- TANDOĞAN M. Şükrü, Kıbrıs Barış Harekâtı Birlikler ve Muharebeleri, Türkiye Muharip Gaziler Derneği, Ankara 2016.
- THE HOLLINGS CENTER, Orta Doğu ve Orta Asya’da Sözlü Tarih (2018). <https://hollingscenter.org/wp-content/uploads/2018/07/Orta-Dogu-ve-Orta-Asyada-Sozlu-Tarih-Diyalog-Raporu.pdf>. (Erişim Tarihi: 03.04.2021).
- THOMPSON Paul, Geçmişin Sesi, çev. Şehnaz Layikel, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1999.
- TUNCER Hüner, Kıbrıs Sarmalı, Ümit Yayıncılık, Ankara 2005.

Özbaş, A. Öztaş, S (2021). Edirne Kıbrıs Gazilerinin Gözünden Kıbrıs Barış Harekâtı. ABAD, 4(8), 385-417.

TURAN Refik ve ark., Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, Beta Yayıncılık, İstanbul 2013.

UÇAROL Rıfat, Siyasi Tarih 1789-2014, Der Yayınları, İstanbul 2015.

ÜÇÜNCÜ Kemal, “Sözlü Tarih”, Ahmet Şimşek ve Vahdettin Engin (Ed.), Türkiye’de Tarih Yazımı (s. 435-452), Yeditepe Yayınevi, İstanbul 2013.

YALÇINTAŞ Esra, Kıbrıs Barış Harekâtı’nda Yer Alan Aydınlar Gazileri, Kırklareli Üniversitesi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) 2019.

Ek 1: İzin Belgesi Örneği

KIRKLARELİ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TARİH ANABİLİM
DALI YÜKSEK LİSANS ÖĞRENCİSİYİM. "EDİRNE GAZİLERİNİN GÖZÜYLE
KIBRIS BARIŞ HAREKATI: SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI" ADLI YÜKSEK LİSANS
TEZİM VE ÇALIŞMALARIMDA KULLANMAK ÜZERE
İLE YAPMIŞ OLDUĞUMUZ GÖRÜŞMEYİ KULLANMAK İÇİN İZİN BELGESİDİR.

GÖRÜŞEN KİŞİ
AYŞENUR ÖZBAŞ

GÖRÜŞÜLEN KİŞİ
.....
Lazım Kabarcakel